

idet man netop gik over til privat Ejendomsret, privat Initiativ, den frie Konkurrence, fra det gamle Feudalsystem til Liberalismen, og det er derpaa, den senere hundreedaarige Udvikling er bygget op og har vist sig saa rig og nyttig. Det er til en vis Grad rigtigt, Vejene, Linierne, maa være forskellige, men der er alligevel et Sammenligningspunkt: Bønderne før de store Landboreformer blev fra visse Sider af Samfundet, Godsejerne og andre, smædet for deres Dovenskab, Drikfældighed, Ladhed o. s. v.; o. s. v., Mangel paa Oplysning, Uvidenhed. Det kunde ikke være anderledes; Hoveribonden, som gjorde Hoveri for andre, var ikke Ejer af sit Arbejdsmiddel, høstede ikke selv det fulde Udbytte af sit eget Arbejde. I Landbruget kunde man gaa den Vej, fordi der i hvert Fald et Stykke Tid var Jord nok til, at alle efterhaanden kunde faa Jord og blive Ejere deraf — „Ejer“ maa naturligvis tages med Modifikation, det er ofte kun Kapitalforpagter, man paa den Maade kan blive, men det skal jeg ikke her komme ind paa. Senere gik Udviklingen videre, saaledes at disse private Ejere af Jorden efter Udstykning o. s. v. sluttede sig sammen, organiserede sig kooperativt for at udnytte Teknikkens Fremskridt, Maskiner o. s. v. gennem Kooperation, Andelselskaber, Forbrugsforeninger o. s. v., saaledes at de kan udnytte Stordriftens og det tekniske Fremskridts Fordele. Lønarbejderne nu befinder sig paa en vis Maade som de stavnsbundne og hoveripligtige Bønder før de store Landboreformers Tid. Men vi er kommet ind i en kapitalistisk-industriell Udvikling, der ikke gør det muligt i Øjeblikket og ikke i den Tid, jeg i hvert Fald kan overse, saa længe den tekniske Udvikling bliver ved at pege i samme Retning som indtil Dato, at foretage noget lignende som for Landbrugets Vedkommende, nemlig en Decentralisation, en Udstykning, saaledes at de enkelte Arbejdere i Industrien igen ligesom i det gamle Haandværks Tid kom til at sidde hver i sit Hjem med sit Arbejdsredskab. Det er i Nutiden en Umulighed. Der er Tendenser oppe i vor Tid — og jeg forstaar det meget vel, men jeg maa betragte det som romantisk Sværmeri — til at haabe paa, at vi kunde vende tilbage til noget, der lignede det gamle, idylliske Haandværk og Lavsvæsen med

Adgang for Arbejderne til at tjene sig op gennem Svendetiden og blive Mester, faa Mesters Datter og blive selvstændig. Det betragter jeg som romantisk Sværmeri og, hvis det giver sig socialt, politisk Udslag, som smaaborgerlig Reaktion, der kun vil gøre Skade, fordi en saadan Udvikling er standset foreløbig, i saa lang Tid vi kan overskue, af den tekniske Udvikling, som vi nu er inde i. Jeg mener ogsaa, at hvis Danmark søger at komme ind i den Retning, at den store Industri, vi har faaet, den større Industri, der nærmer sig Storindustrien, bliver decentraliseret og udstykket, vil det føre til, at vi bliver fuldstændig konkurrenceudygtige overfor de industrielle Lande, hvor Koncentrationen baade fra oven og nedefter og paa langs i Samfundet, baade den horisontale og den vertikale Koncentration af Bedrifterne netop i disse Tider, da Middelstanden baade i England og Tyskland er fuldstændig ruineret, gaar sin Gang fremad med Kæmpeskridt, hvor derfor den eneste Betingelse, Vilkaaret for, at man overhovedet i et lille Land som vort kan følge med industrielt, er, at man udnytter de tekniske Fremskridt ved Koncentration og Specialisering med al den Evne, som man raader over, samtidig med at det er en stor Fordel, at vi har en saa dygtig og intelligent Arbejderstand; jo dygtigere og mere oplyst den bliver, des bedre vil vor Industri kunne klare sig. Thi ved Siden af Specialiseringen kommer den enkelte Arbejders Dygtighed og Intelligens og Oplysning mere og mere i det udviklede Maskineri, den moderne Industri er, til at spille sin betydelige Rolle.

Dette Lovforslag om Bedriftsraad er i Virkeligheden et Skridt til, at vi under andre Vilkaar, ad andre Veje, paa anden Maade, naar til at bringe de moderne Lønarbejdere noget tilsvarende Forhold som dem, Bønderne fik, da blev frigivet, da de kom bort fra Hoveriet, da de kom til at arbejde for sig selv. Vi kan ikke gøre det ad de samme Veje, ikke paa den samme Maade, vi kan ikke splitte og stykke Storindustrien ud, men vi kan give de i Industrien beskæftigede Arbejdere i Fællesskab en vis Indflydelse paa, en vis Medbestemmelsesret over, en større Indsigt i den Virksomhed, hvori de arbejder, og derved til en vis Grad — hvad Fagorganisationerne indenfor deres